

Joi, 14 Februarie 2008

Urmele care ne cheama

Spiritul Dorei d'Istria

Ion Andreita

În pofida inițiativelor recente (de altfel, restranse și destul de necoordonate) de editare în românește a unora din operele Dorei d'Istria, puțini cunosc adevărata dimensiune a ilustrei noastre compatriote, care și-a petrecut cea mai rodnică perioadă din viața și creație în Italia (ultimii 20 de ani, din care 18 la Florența). Înainte de a cerceta mai îndeaproape această amprentă florentină, se cuvin spus câteva cuvinte despre cea care avea să devină Dora d'Istria. Fiica a marelui ban Mihalache Ghica și a Catincai (Faca), Elena Ghica s-a născut la 8 februarie 1828, în București, într-o familie de intelectuali rafinați, înrudită cu domnitorii aceluși timp din Tarile Române. La vârsta de 10 ani vorbea nouă limbi: latină, greacă veche și modernă, germană, engleză, franceză, italiană, rusă și, bineînțeles, română. La 14 ani a tradus din grecește "Iliada" lui Homer, în limba germană. Cânta, picta, înota, vana.

După o întâmplare amară din tinerețe – urmare a căsătoriei cu principesa rusă Alexandr Koltoff Massalski – care avea să-o mărească toată viața, s-a stabilit un timp în Elveția, consacrandu-se scrisului, sub pseudonimul Dora d'Istria. În paralel, călătorește, cercetează arhive, urcă pe munți. (Este prima femeie care escaladează Varful Moenich din Alpii Elvețieni, în 1856, implantând acolo tricolorul românesc, cu numele țării brodat pe el). Aproape toate călătoriile sale s-au soldat cu studii și cărți de înaltă tinută științifică și literară: "Elveția germană", "Nationalitatea greacă", "Femeile în Orient", "Femeile în Occident", "Albanezii și România", "Nationalitatea română după cântecul popular" etc. etc. Biografiile și exegezele sale – între care mulți italieni – erau impresionați de geniul ei și o numeau "O enciclopedie vie". Scriitorul Heinrich Kurz a comparat-o cu Madame de Staël, gloria literelor germane și franceze de la începutul secolului al XIX-lea – iar Mario Ruffini o socotea chiar superioară acesteia, prin nobletea sufletească, pentru caracterul și gândirea neasemuite. La noi, primul care a atras atenția asupra Dorei d'Istria este chiar un contemporan al ei, scriitorul Cezar Bolliac. În anul 1873, în ziarul "Tribuna Carpaților", Bolliac insistă: "Sunt ani îndelungați de când luptăm să se ia măsuri, de către Ministerul Instrucțiunii Publice, ca să avem traduse în limba noastră operele unuia din cele mai mari genii literare ce a produs România, și nu am izbutit niciodată" – apreciind că Dora d'Istria "este singurul autor român care a putut să-și facă un nume european"; pentru ca, apoi, să conchidă: "Dora d'Istria, fie în operele sale istorice, fie în operele literare, economice, politice, filozofice, nu a uitat în niciunele patriei sale. Românii nu au știut nimic despre dansa, n-au știut nimic despre acest geniu tutelar care îi protejează acolo pe unde nu sunt ei. A cui e vina? A tuturor literatilor și mai cu seamă a Ministerului de resort". (De parcă ar fi intuit ecoul de mai târziu, Dora d'Istria adresa, în prefața unuia din cartile sale, un apel "fratilor mei români": "Aflându-mă departe de malurile îndragite ale Dambovitei, nu am avut decât un singur scop: un patriotism fierbinte, pe care nu-l voi parasi decât odată cu viața").

După ce a călătorit la New York și prin America de Sud, Dora d'Istria s-a stabilit, pentru ultimii 20 de ani de viață, în însoțita Italie. La Torino este întâmpinată de Garibaldi ca "o soră întru eroism, un suflet deschis celor mai înalte năzuințe". După doi ani în orașul La Spezia, se statornicește în Florența – orașul artei, literaturii, istoriei – unde cumpără casa scriitorului-conte

Angelo di Gubernatis, de pe strada Leonardo da Vinci, botezand-o “Vila d’Istria”. In aceasta casa l-a primit, in anul 1872, pe Imparatul Braziliei, Don Pedro II d’Alcantara, suveranul cel mai luminat din acele timpuri, care a tinut s-o cunoasca personal pe aceasta femeie extraordinara.

Intre multele academii si asezaminte culturale si stiintifice de prestigiu, care au solicitat-o sa le fie membra – din Franta, Grecia, Turcia, Austria s. a. – se numara si cele din Italia: Academia de Fizica-Matematika si de Statistica Italiana, Academia Minerva din Torino, Academia Raffaello din Urbine, Academia Pitagoreica din Napoli, Universitatea din Venetia, Societatea pentru “L’Incremento de Teatro in Italia” din Florenta etc.

Impovarata de glorie, Dora d’Istria a murit in ziua de 17 noiembrie 1888, in vila ce-i poarta numele, de pe Via Leonardo da Vinci, lasand orasului prin testament casa, pinacoteca si biblioteca. In semn de pretuire si recunostinta, florentinii au fixat o placa omagiala pe aceasta casa. Se zice ca (atestare scrisa) o piateta din apropiere a primit numele Dora d’Istria. Indemnat de acelasi impatimit italianist (dar si mare patriot) George Lazarescu, am poposit de mai multe ori in Florenta (in anii 2002-2004) am batut, agale, cu pasul, strada Leonardo da Vinci, dar nu am putut depista casa scriitoarei; pe niciuna din cladirile de pe aceasta strada nu se afla vreo placa omagiala care sa ateste existenta acesteia.

Mai tarziu, prin investigatii personale, cu sprijinul preotului roman ortodox Petre Coman din Florenta, mi s-a transmis, din partea unui functionar cu probleme culturale de la Signoria (Primarie) ca in urma unei adrese oficiale din partea Ambasadei Romane ar putea avea acces la Arhiva, unde, cercetand testamentul Dorei d’Istria, s-ar afla identitatea casei. In consecinta, am procedat ca si in cazul nedreptatirii lui Asachi la Caffè Greco: am informat Ambasada Romana din Roma si am tras un semnal de alarma in presa de acasa. Efectul – ca si in cazul lui Asachi: niciun ecou din partea oficialitatilor noastre. Raspunsul a venit, insa, din alta parte: Fundatia (Casa de editura) “Dorul” din Danemarca, prin initiativa mai-marelui ei, scriitorul Dan Romascanu, s-a hotarat sa faca o noua placa omagiala, pe care s-o fixeze in ziua de 14 noiembrie 2004 pe casa Dorei d’Istria (a carei moarte se petrecuse pe 17 noiembrie). Placa a fost realizata. A fost editata si o placheta (supliment al revistei “Dorul”) continand un studiu (prefatat de Iorga) pe care scriitoarea Magda Nicolaescu-Ioan i l-a consacrat Dorei, in anul 1928. Tiparita in romana si italiana, carticica urma a fi oferita la vernisarea placii. Am relatat si acest “raspuns din public” oficialitatilor romane. Aceeasi misterioasa (ori nepasatoare) mutenie

La 1 noiembrie (2004), fortat de imprejurari, a trebuit sa parasesc Roma – si Italia.

Placa omagiala asteapta si astazi, dezamagita, in Danemarca.

Vila compatrioatei noastre pluteste, vaduvita de identitate, in necunoscut.

Spiritul Dorei d’Istria continua sa ne cheme.